

MIRADOR

Carles Alberola, història d'un contador d'històries

Aquest mes de juliol farà 25 anys des de la fundació d'Albena Teatre, un pilar del teatre i l'audiovisual valencià de les darreres dècades fundat per Toni Benavent i Carles Alberola. Agafant el fil de l'efemèride, repassem la trajectòria vital i professional d'Alberola, un intèrpret i dramaturg responsable de fites en la història del teatre com 'Mandíbula afilada' o 'Besos', que també va fer un reeixit salt al món audiovisual i que, fins i tot, va complir el seu somni de traslladar al cinema el seu singular univers creatiu amb 'M'esperaràs?'

Per Xavier Aliaga / @xavialiaga

Totes les històries tenen un inici, uns fonaments. I els de Carles Alberola (Alzira, Ribera Alta, 1964) cal buscar-los en una infantesa "molt feliç". Quan trepitja els carrers d'Alzira, a Alberola l'assalten, "com en un somni", les imatges d'una família de llauradors, per part materna, nombrosa i ben avinguda, en la qual es contaven moltes històries que el futur dramaturg escoltava amb fruïció.

El mateix deler que dedicava a les lectures en una ben atapeïda biblioteca paterna que, malauradament, va desaparèixer amb la pantanada de

Tous, el 1982. "Supose que amb tot això estava una miqueta inoculat el que anava a fer després. Per a mi, la literatura, el cinema —després arribà el teatre— eren com estores màgiques d'escapament que em permetien viure unes altres realitats", explica. Anys iniciàtics d'escoltar, bàsicament. "Era el més menut de tots els germans, que érem tres, i dels cosins, que eren un fum. Podia escoltar coses que estaven fora de la realitat d'un nen, no hi podia participar però estava allí. Aquells anys —i això ho trobe molt a faltar avui— escoltàvem la gent gran, hi havia una jerarquia: els pares escoltavien els avis

L'ANEQUET LLEIG. Dalt, imatge d'un dels moments preparatoris de *L'anequet lleig*, de 2015, una obra escrita per Alberola amb Ernest J. Sorrentino que va guanyar el premi Max al millor espectacle musical.

i els germans grans escoltaven els pares. Ara, això sembla com molt difícil”, es lamenta.

Una altra font d'alimentació era el cinema. Alzira tenia tres sales en el temps que encara pervivia la sessió contínua. “I es feia molt de cinema a la televisió, amb només dues cadenes. Podies veure en *La clave* pel·lícules meravelloses. O cicles sencers de grans cineastes. En recorde un de dedicat a Fritz Lang o un altre a Alfred Hitchcock. Són coses que, de menut, et marquen”.

Amb deu anys, Alberola marxa a la universitat laboral de Xest, un centre que, al marge de la for-

mació tècnica, vivia un ambient progressista i tenia molta vida cultural i associativa. “Teníem un plató de televisió, un cineclub potentíssim i una formació musical a l'abast fantàstica”, conta. De fet, la primera gira artística del futur dramaturg és amb una rondalla per diverses universitats laborals de l'Estat espanyol, de Càceres a Múrcia, passant per Jaén. Tot, després d'enregistrar un disc. Alberola tenia 11 anys: “Era com descobrir un món”.

Una mica després, a 14 anys, el dramaturg comença a trencar la mà, a escriure els seus primers relats. Fa tres mesos, durant una mudança, l'escriptor i actor es va retrobar amb alguns d'aquells primers textos. “Llegir-los em va fer tremolar: algunes de les preocupacions que tenia continuen sent les mateixes!”, exclama entre rialles.

A Xest, Alberola comença a fer curtmetratges. Un d'aquests films s'exhibeix al festival de Gijón i fins i tot hi obté una menció. En acabar COU, la pretensió és estudiar cinema, però per fer-ho havia de marxar a Madrid. Després de l'esforç econòmic que havia fet la família durant set anys d'internat i el que s'albirava que costarien els estudis a la capital, es veu obligat a quedar-se a València. I optar pels camins laborals familiars: estudis d'econòmiques i preparació d'oposicions per accedir a l'entitat bancària en la qual havia treballat el pare — mort quan Alberola era molt menut— i treballaven els germans. “No va ser la millor època de la meua vida. Van ser dos anys molt durs, molt complicats. De sobte, em trobava desubicat, fent una cosa que no m'agradava en absolut”.

La gestió dels cineclubs de la Facultat d'Econòmiques i d'Alzira, fan de vàlvula d'escapament. Això i una afició pels curtmetratges que té continuïtat i que obliga Alberola, vista la impossibilitat de tenir actors professionals, a fer els seus primers passos com a intèrpret. En algun moment, l'alzireny i els seus companys es plantegen comptar amb actors i actrius més formats i prenen contacte amb l'Escola d'Art Dramàtic de València. Quan al nostre protagonista li expliquen què és el que feien allà, les llums s'encenen i es presenta a les proves d'accés. “Jo havia vist teatre amb els meus germans, m'agradava, pensava que seria fantàstic dedicar-s'hi. I quan em vaig presentar a les proves i em van agafar, m'hi vaig llançar de cap”, relata. Els estudis econòmics passen a millor vida. Acaba de nàixer una figura fonamental del teatre.

Alberola descobreix les moltes llacunes que té en el camp de l'escriptura dramàtica, la interpreta- →

JORDI PLAY

→ ció o la direcció escènica. “Hi havia molt per fer i molt per aprendre. I continuem amb això: no hi ha res millor que sentir-te un aprenent, un estudiant, perquè realment ho eres. És molt important descobrir i redescobrir coses”, teoritza.

L'esclat teatral

El final de cicle formatiu d'Alberola, en l'equador de la dècada de 1980, coincideix amb una injecció important de recursos en el panorama teatral. Comença a funcionar el Centre Dramàtic, es posa en marxa la Sala Escalante i es produeixen més espectacles, tant per part de les companyies com de les institucions. L'any 1985, és seleccionat com a actor per participar en l'espectacle *Festa Aristòfanes*, dirigit per Stavros Doufexis, amb escenografia i vestuari de Xavier Mariscal i protagonitzat per Esperanza Roy i Manel Barceló. Amb 27 anys, Alberola es veu immers en una gran gira estatal. “Va ser una experiència brutal”, dictamina. Que li permet anar

encadenant espectacles amb Pluja Teatre o l'Institut Shakespeare, fins a arribar a L'Horta Teatre.

El cuquet de l'escriptura, en tot cas, ja s'arrossegava. Per a la prova de l'Escola d'art dramàtic, es presenta amb un text propi. I durant els estudis, escriu diferents peces. Però és precisament per a L'Horta Teatre quan Alberola fa un salt i escriu, en col·laboració amb Alfred Picó —un dels seus actors fetitxe—, *Viu com vulgues*, el 1988. “Fins aleshores, no em vaig veure en la pell real de portar el pes de l'escriptura d'un espectacle”, confessa. El següent pas, de gegant, és l'escriptura de l'obra *O tu o res*, amb Ferran Torrent, l'any 1991. Una peça decisiva en la trajectòria del nostre autor.

Ara en parlarem, però la vocació per l'escriptura col·laborativa mereix un parèntesi. “Ara no sabria dir-te quants textos he escrit sol i quants en col·laboració, però supose que el nombre s'ha anat equilibrant. Al principi escrivia més en col·laboració, supose que no em sentia encara dramaturg, però

FRAGMENTS D'HISTÒRIA.

A l'esquerra, Carles Alberola fotografiat el 1999, l'any de *Mandíbula afilada*. Dalt, un assaig de *Tic-tac*, el reeixit musical de 2017 i Carles Alberola entre Rodolf Sirera i Toni Benavent caracteritzats com Hernández i Fernández. A sota, la representació número 1.000 de *Besos*.

també perquè m'agrada. He escrit amb Roberto García, que és un torrent de creativitat, amb Pasqual Alapont, per a mi un crac, darrerament amb Rodolf Sirera... Per a mi és un plaer, em sent molt còmode. L'última obra, que vaig acabar fa unes setmanes, l'he escrita sol. Depèn de moments, d'històries... Perquè escriure sol també es gratificant", argumenta. Un procés que comporta un cert grau d'obsessió, de "somiar la història", un enfocament que fa apassionant l'escriptura però que conté també un punt "dolorós". "Hi ha gent que quan està a prop de tu noten la transformació, com et transformes en una altra persona", rebla.

Reprenten el fil cronològic, la col·laboració amb Picó ve donada perquè havien estat companys de classe. Amb Ferran Torrent és una proposta de L'Horta Teatre, Alberola no coneixia personalment l'escriptor de Sedaví, tot i que havia seguit la seua trajectòria. I li imposava respecte. "Però va ser suficient la primera trobada. Crec que és una de les persones amb què més he rigut en la meua vida. I crec que a mi em veia com el seu nebodet. Ens vam entendre molt bé, va ser molt fàcil", diu.

És el primer èxit d'Alberola. L'estrena a València funciona bé però, a diferència de molts muntatges valencians que no tenen projecció externa, la presència de Torrent obri segurament les portes d'una sala a Barcelona, Sant Andreu Teatre (SAT). "Era una sala collonuda però no amb massa aflluència d'espectadors. I amb *O tu o res* es va omplir. A més de tenir unes crítiques impressionants de Santiago Soldevila, Marcos Ordóñez... Joan de Sagarra va escriure un panegíric fantàstic en *El País*. I va fer que

la gent hi anara. Això es va traduir en un certa curiositat a Barcelona pel nostre treball".

L'actor i dramaturg tornarà al Principat amb *Hau!* (1991), de La Tarumba Teatre, i *Nit i dia* (1993), escrita de nou amb Torrent. Un any després, amb Toni Benavent, crea la companyia Albenateatre, i genera un primer espectacle, *Curriculum* (1994), escrit amb Pasqual Alapont, que obté el premi de les arts escèniques al millor text. Una obra atrevida, que jugava amb la descomposició del temps i de l'espai. A més, és un espectacle que torna a presentar-se a Catalunya i Alberola obté el premi de la crítica de Barcelona com a millor actor. Difícilment, Albenateatre podia començar la singladura amb millor peu. L'esclat definitiu, amb tot, estava per arribar.

Entre mandíbules i besos

El dramaturg va anar esmolant el seu discurs amb obres com *Estimada Anuchka* (1995) o *Per què moren els pares?* (1996), fins a afrontar la gestació d'una obra que seria emblemàtica, *Mandíbula afilada* (1997), peça que, com escriuria Marcos Ordóñez, "tanca el cicle aconseguint una notable complexitat narrativa a partir d'elements contats", amb diàlegs d'un humor "sec, sofisticat i antisentimental que recorden el millor Neil Simon i, per descomptat, el primer Woody Allen". Poca broma. "És una obra que connecta amb molta gent i que ens obri de nou moltes portes. A Barcelona, però també a Madrid", recorda l'autor.

La capacitat de sorprendre i de divertir amb diàlegs molt ocurrents estava en la base de la connexió que s'establia en *Mandíbula afilada*, una obra que, periòdicament, torna a emergir i que és una de les més representades al marge de les realitzades per a Albenateatre. Per no córrer molt, fa pocs dies es representava a Polònia. "Es tracta d'una obra amb dos personatges, la qual cosa afavoreix que es pugui representar", diu Alberola.

Aquest èxit és el pòrtic d'un autèntic fenomen anomenat *Besos*, de 1999, concebuda amb Roberto García. Una maquinària de precisió que posa d'acord crítica i públic gràcies a una estructura de tretze esquetxos beus que parlen de les relacions amb la banda sonora sentimental d'un parell de generacions, d'Abba i Jeanette a Camilo Sesto o Raphael, passant per Mocedades o Karina.

"*Besos* va ser transversal i intergeneracional, gent joveneta i gent molt gran. I sobretot hi havia molts repetidors, gent que tornava a veure l'es-

"FINS A 'VIU COM VULGUES' NO EM VAIG VEURE EN LA PELL REAL DE PORTAR L'ESCRITURA D'UN ESPECTACLE"

“ALBENA TEATRE ARRIBÀREM A LA TELEVISIÓ QUAN PENSÀVEM QUE JA NO HI ARRIBARÍEM MAI”

→ pectacle. Però al principi, quan contava l'obra que anava a fer, les cares eren per haver fet unes instantànies. D'entrada, no me'l compraven. Una vegada vist l'espectacle i la reacció de la gent, la cosa va canviar. Neil Simon deia una cosa que per a mi és clau: el nostre ofici consisteix en el secret compartit. Els dramaturgs contem coses que són privades, secretes, que fem públiques i les compartim. I com més gent s'hi senta reflectida, l'èxit és més gran”, argumenta l'autor. Ara fa cinc anys, Alberola Teatre va celebrar el seu vintè aniversari amb la representació número 1.000 de *Besos*. Un fenomen ja històric del teatre valencià.

Ni la companyia ni Alberola han deixat mai de fer teatre, però entre els objectius estava també fer un pas cap a l'audiovisual que no va estar fàcil. “Arribarem a la televisió quan pensàvem que no hi arribaríem mai. Així de clar. Durant molts anys presentàvem projectes a la RTVV i cap d'ells quallava. Fins i tot un productor ens va plantejar fer una *sit-com* a partir de *Mandíbula afilada* que anava a rodar-se i es va paraitzar”, recorda Alberola.

El bloqueig es va trencar amb una proposta de fusió amb la productora Conta Conta per elaborar propostes de ficció. El primer projecte conjunt va

ser *Autoindefinitos*, l'any 2005, “en un marc de producció assumible”. El programa, un espai d'esquetxos d'humor blanc, familiar, resulta un èxit absolut, i arriba a pics d'audiència superiors al 20%. “Era un format que s'estava fent en unes altres televisions però que ací encara no s'havia vist, en la nostra llengua i amb actors valencians”, especula Alberola. És l'inici “d'uns anys d'efervescència creativa i empresarial brutal”, d'encadenar projectes, quasi sempre d'humor en diversos formats, com ara la comèdia de situació *Maniàtics* o un parell de sèries germanes d'*Autoindefinitos* com *Socarrats* (2008) o *Chek-in-hotel* (2009). Productes, normalment, amb bona acollida, tret d'alguna relliscada com *Evolució* (2008), un intent de fer humor històric sota l'influx dels Monty Python però llastada per les cotilles polítiques. “En el cas d'*Evolució* haurien necessitat anar més enllà. Seria aplicable a uns altres pro-

grames i sèries, però en algunes es veu més que en altres. Però la gent no sap el grau de pressió que hi havia en els programes”, es defensa Alberola, recordant la figura d’un inquisidor que els directius de la televisió no volien. “Ací hi ha hagut sempre una certa por a poder dir segons quines coses”, etziba.

Comptat i debatut, aquella efervescència acaba amb el tancament de RTVV, el 2013. Alberola i els seus es queden noquejats. “Ens havien tombat i no sabíem d’on havia vingut el colp. Tot i que sabies que la situació no era favorable, ningú no pensava que es podia tancar una televisió autonòmica”, rememora. “Com a professionals, va ser el desert saber que no podríem dedicar-nos al nostre treball. I això va a afectar molta gent jove, amb empena. Una ferida que no s’ha tancat encara”, etziba.

El moment actual presenta reminiscències amb aquell desèrtic passat. La posada en marxa d’À

“L’OMBRA DE WOODY ALLEN ÉS CLARAMENT DESPROPORCIONADA. HI HA EL VINCLE D’UN TIPUS DE ROL. PERÒ NO M’HI ACOSTE NI DE LLUNY. ÉS UN ESCRIPTOR MERAVELLÓS”

Punt va fer tornar l’empresa al mitjà televisiu amb una sèrie de ficció en règim de coproducció, *La forastera*, l’espai infantil *The Bitters* i la reformulació de l’espai d’esquetxos *Açò és un destarifo*. Totes aquestes produccions, com altres, deixaran la gralla per les estretors pressupostàries de la nova radiotelevisió pública. El 25 aniversari d’Albena està tenint un regust amarg.

No volíem acabar aquesta història amb un to fúnebre. Darrerament, Alberola ha pogut veure complits un parell de somnis. “Farà cosa de vint anys em preguntaven en una entrevista què m’agradaria fer. Vaig respondre: un musical i una pel·lícula. Però no tries tu els moments, no pensava mai que *M’esperaràs?* seria la nostra primera pel·lícula”, admet. Un text que va passar un temps al calaix fins que va guanyar el premi Ciutat d’Alzira. “Muntàrem l’obra i va anar bé”, conta. Llavors, sorgeix la idea fer una pel·lícula amb el text tenint en compte que resultaria viable a escala de producció.

Pel que fa a *Tic-tac*, l’anhelat musical de gran format que va veure la llum l’any 2017, era una història que Alberola tenia escrita quinze anys enrere. Prèviament, s’havia fet el muntatge de *Laneguet lleig*, produïda per la Sala Escalante i la Diputació de València, una experiència que “ens va servir moltíssim per fer després *Tic-tac*”. L’èxit de *Laneguet lleig*, beneït als premis Max, va fer que l’Institut Valencià de Cultura preguntara a Alberola si tenia algun projecte en ment. La idea de *Tic-tac* va agradar. I es va confeccionar un equip que, en bona part, repetia l’experiència anterior, amb la invocació a Pasqual Alapont i Rodolf Sirera per concretar el text, més Josep Zapater i Noèlia Pérez en la part musical i Cristina Fernández en la coreografia. *Tic-tac* és l’obra amb més recaptació i aflluència de públic de la història del teatre valencià. I als premis Max va ser distingida com el millor espectacle musical de l’àmbit estatal. Sols falta que l’espectacle “es pugua veure de portes enfora; però amb els espectacles valencians ara no passa. És una putada, diguem-ho ràpid i malament, perquè això ajudaria a fer espectacles encara més grans”.

Deixem per al final la recurrent comparativa amb Woody Allen. Una ombra còmoda, incòmoda? “És una ombra clarament desproporcionada. Supose que el vincle és un tipus de personatge, un rol semblant. Però no m’hi apropo ni de lluny. Ara és un personatge qüestionat, per tot el que ha passat, però és un escriptor meravellós”. ●

DARRERS PROJECTES. Dalt, a l’esquerra, l’equip responsable de l’espai infantil *The Bitters*. En la resta de fotografia, moments dels rodatges de *M’esperaràs?*, la primera pel·lícula d’Alberola, i la sèrie d’esquetxos *Açò és un destarifo*.

